

פרק כו

על סיבה ותוצאה, ועל יחסים אחרים

1 חושינו מבחינים בהשתנותם התמידית של דברים, ובתוך כך איננו יכולים שלא להבחין שדברים מסוימים, הן איכויות הן עצמים שונים, מתחילים להתקיים, ומקבלים את קיומם זה מהפעלה מסוימת של יש אחר כלשהו או מפעולתו. מן ההבחנה בכך אנו מקבלים את האידיאות שיש לנו של סיבה ותוצאה. את מה שיוצר אידיאה פשוטה או מורכבת כלשהי אנו מסמנים בשם הכללי "סיבה", ואת מה שנוצר אנו מכנים בשם "תוצאה". כך, כאשר אנו מוצאים שבעצם שאנו קוראים לו שעווה, חימום בדרגה מסוימת תמיד יוצר נוזליות, שהיא אידיאה פשוטה שלא הייתה בו קודם לכן, אנו אומרים שבהתייחס לנוזליות בשעווה, אידיאת החום הפשוטה היא הסיבה, ולנוזליות אנו קוראים "התוצאה". וכך גם כאשר אנו מוצאים שעץ, עצם שהוא אוסף מסוים של אידיאות פשוטות, כאשר חושפים אותו לאש הוא הופך לעצם אחר, הנקרא "אפר", כלומר לאידיאה מורכבת אחרת העשויה מאוסף של אידיאות פשוטות ושונה מאוד מן האידיאה המורכבת שאנו קוראים לה "עץ". אנו חושבים על האש כיחס לאפר כעל סיבה, ועל האפר כעל תוצאה. וכך כל דבר שאנו חושבים שמוכיל להיווצרות של אידיאה פשוטה כלשהי או של אוסף של אידיאות פשוטות שלא התקיימו לפני כן, בין שהוא עצם ובין שהוא אופן, מתקבל ברוחנו כיחס של סיבה, וכך אנו מכנים אותו.

2 כך, מתוך מה שמסוגלים החושים לגלות בפעולותיהם של גופים זה על זה, מקבלת הרוח את מושג הסיבה והתוצאה, כלומר שסיבה היא מה שגורם לתחילת היותו של כל דבר אחר — אידיאה פשוטה, עצם או אופן; ושתוצאה היא מה שהותחל על ידי דבר אחר. הרוח אינה מוצאת קושי רב בהבדלת מקורותיהם השונים של דברים לשני סוגים:

ראשית, כאשר הדבר התחדש בשלמותו, כך ששום חלק שלו לא התקיים לפני כן, כפי שחלקיק חדש של חומר שלפנים לא הייתה לו שום ישות מתחיל להתקיים in rerum natura (בטבע), לכך אנו קוראים "בריאה".

שנית, כאשר דבר כלשהו מורכב מחלקיקים שכולם התקיימו כבר לפניו, אך הוא עצמו (המורכב מחלקיקים שהתקיימו לפניו, אשר בהיחשבם יחד מהווים אוסף של אידיאות פשוטות) לא התקיים לפני כן (כמו אדם או ביצה,

מאין מתקבלות
האידיאות
שלהן

בריאה,
התהוות, יצירה
ושינוי